

УДК 378.6:37]:78-057.87(=581)

Гуральник Н.П., Ямін Яо

ОСОБЛИВОСТІ САМООРГАНІЗАЦІЇ МУЗИЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ПРОСТОРУ КИТАЙСЬКИХ МАГІСТРІВ У ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ

У представленій статті розглядається особливість самоорганізації музично-навчального простору китайських магістрів у педагогічних університетах України у зв'язку з наявністю різноманітних філософських поглядів гостей держави, багатством науково-методичних традицій музично-педагогічної галузі України та Китаю, привабливістю для навчання іноземних громадян загалом і громадян із Китаю зокрема. Специфіка системи освіти в Китаї безпосередньо впливає на отримання освіти в Україні, зумовлює необхідність іноземних студентів адаптуватись у системі навчання, що актуалізує обрану тему дослідження.

Ключові слова: самоорганізація, музично-навчальний простір китайських магістрів, вокальне навчання.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Інтеграція держави в європейську освітню систему, впровадження кредитно-модульної технології сприяли входженню України до міжнародного освітнього простору. Високий професійний рівень освітніх послуг педагогічних університетів, толерантність до різноманітних філософських поглядів гостей держави, багатство науково-методичних традицій музично-педагогічної галузі зробили Україну привабливою для навчання іноземних громадян загалом і громадян із Китаю зокрема. Специфіка системи освіти в Китаї, що безпосередньо впливає на отримання освіти в Україні, зумовлює необхідність іноземних студентів адаптуватись у системі навчання, що актуалізує обрану тему дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. "Міжнародний рейтинг будь-якого вузу залежить від одного з вагомих показників, яким є кількість іноземних студентів. Іноземні студенти сприяють зміцненню існуючих і створенню нових міжнародних зв'язків університету", – як зазначає С. Медведкін [6, с. 40-41].

Аналізуючи навчальні стратегії та етнопсихологічні особливості моделі навчання китайських студентів О. Кошелева, І. Пак, Е. Чорнобильські визначають, що китайська модель освіти складається з двох базових компонентів. По-перше, освіта спирається на конфуціанські принципи колективістського суспільства. Ці принципи, за переконанням авторів, включають у себе високу цінність освіти для суспільства; впевненість у тому, що наполегливість може компенсувати недостатність здібностей; відношення до вчителя як зразка для наслідування, носія неоспорюваних знань; працелюбність в навчанні, яке вважається моральним обов'язком студента щодо себе та своєї сім'ї. По-друге, це особливості освітньої системи Китаю, яка спрямована на складання тестів і підготовку до вступних екзаменів у вузи. Відповідно, як зазначають автори, школа сприймається як місце, де надаються готові знання і схеми; вчитель вирішує за учня, що є важливим, а що ні; знання зазубрюються напам'ять без аналізу; школярам майже не надається можливість виявляти особисту ініціативу [5].

Сяо Ін Цун, наприклад, зауважує, що збільшення кількості студентів у вищій школі, примушує застосовувати групові методи. А це спрямовує студентів, з одного боку на збільшення кількості годин на самостійну роботу, а з другого – знаходження способів самоорганізовувати власний навчальний простір [9].

Ду Сивей звертає увагу, що у сфері підготовки спеціалістів вокального мистецтва теорія має бути поєднаною з методикою. Зокрема, автор зазначає, що історія становлення вокальних шкіл пов'язана з вирішенням низки важливих питань: становлення співацького голосу, розвиток вокальної техніки як основи високохудожнього виконання музичного твору. Особливості менталітету і духовні цінності національної культури вимагають у нових умовах більш точного розуміння як роботи голосового апарату, так і лінгвістичних особливостей мови (уміння співати ієрогліфи), знань в галузі світової і національної музичної культури [2].

Юй Чженмінь доходить висновку, що методика підготовки спеціалістів вокального мистецтва в Китаї реалізується поступово, з певним урізноманітненням від перших до старших курсів навчання вокалістів [10, с. 42-46].

У дослідженнях багатьох авторів не звертається спеціальна увага на методику самостійної діяльності студентів, методи самоорганізації власного навчального простору. Натомість проблема

сформованості необхідних самоорганізаційних умінь майбутніх викладачів-музикантів, зокрема, тих, хто навчається та навчає вокальному мистецтву, на наш погляд, є важливою та не достатньо розробленою.

Формулювання цілей статті. Мета даного дослідження полягає у визначенні специфіки адаптації стосовно самоорганізації навчального простору китайських студентів, які опановують вокальне мистецтво, у педагогічних університетах України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розробка цілісної оптимальної моделі (методики) самоорганізації навчального простору китайських студентів вимагає детального вивчення та висвітлення питань, пов'язаних з особливостями загальної моделі навчання в Китаї та з музичною (вокальною) підготовкою в цій країні. Це, у першу чергу, обумовлено тим, що студенти з КНР вступають до українських вишів для отримання магістерського рівня (здебільшого після отримання рівня бакалавр). Крім того, розуміючи всі педагогічні особливості організації навчального процесу в Китаї, виявляється можливим розробити власну ефективну методику організації навчального процесу китайських студентів в Україні та розробити методику самоорганізації ними власного навчального простору.

Дослідниками навчальної поведінки китайських студентів визначаються такі її особливості:

1) залежність від зовнішнього керівництва (очікування допомоги від куратора і адміністрації);
2) моделі спілкування в класі: рідка участь в дискусіях, відсутність запитань, відсутність індикаторів розуміння або нерозуміння навчального матеріалу;

3) в письмовому мовленні: есе китайських студентів лише відтворюють опубліковану літературу без її критичного аналізу або осмислення [5].

В теоретико-педагогічному відношенні документи, за якими має відбуватись реформування музичної освіти у вищих педагогічних навчальних закладах Китаю, мали передбачати не лише широкі та глибокі міждисциплінарні зв'язки у процесі підготовки викладачів-музикантів, але й інтеграцію навчальних дисциплін, вимагати включення у процесі підготовки інтегрованих занять, широку культурологічну освіту.

Практика відповідних перетворень виявляє певні ускладнення, що зумовлю, необхідність винайдення шляхів удосконалення підготовки фахівців за рахунок їх власних внутрішніх ресурсів, якими є самоорганізаційні можливості.

Стосовно безпосередньо вокальної підготовки відмітимо, що в китайській вищій педагогічній школі на музичних відділеннях вона може бути як обов'язковою для вивчення, так і – дисципліною за вибором. Однак, варто звернути увагу на застереження Сяо Ін Цун проте, що постійно зростаюча кількість студентів при обмеженості кількості викладачів може призвести до зниження якості навчання, оскільки з'являється потреба у одночасному навчанні 2–3 осіб на занятті водночас [9, с. 63-65].

Крім організаційних та структурних компонентів програми підготовки майбутніх викладачів-музикантів у Китаї, варто звернути увагу і на окремі специфічні особливості навчальної дисципліни "Вокал". Зауважимо, що вокальне мистецтво, особливо академічний спів для Китаю не є традиційним. Тому вокальна підготовка в вищих навчальних закладах Китаю ще є молодого та його історія налічує менше 100 років. Для китайців академічний спів є зарубіжним мистецтвом, яке важко сприймається не лише у навчанні, а й у виконавській практиці (доки лише у великих містах академічний спів процвітає і вважається елітним видом мистецтв).

Спираючись на порівняльне дослідження вчителів музики в Китаї та інших країнах Юй Чженмін, дізнаємось, що методика підготовки спеціалістів вокального мистецтва в Китаї реалізується в наступній послідовності:

1) на молодших курсах навчання вокалу спирається на дихальні вправи, далі оволодіння навичками технік легато і нон легато, потім попередній контроль витрачання дихання і можливість сольного виконання;

2) для середнього курсу характерним є повторення набутих знань і оволодіння вміннями ансамблевого співу (дует, тріо);

3) для старшого курсу вимагається аналіз і виконання вокальних творів [10, с. 42-46]. У відповідності до методики вокальної підготовки висувуються певні вимоги до студента, а саме: правильна співацька постава, співацька стабільність, раціональне використання дихання, науковий підхід до вокальної методики, чітка вокальна дикція, володіння основами ансамблевого виконання.

Варто звернути увагу, що вокальна підготовка студентів в Китаї більше орієнтована на народну манеру співу, для якої характерними є піднята гортань і пронизливе головне звучання. Така манера співу є неприйнятною для виконання класичної музики. Але, в той же час в Китаї академічний співак з подібною манерою співу буде прийнятним для слухового сприйняття слухачем. Таким чином, при розробці методики самоорганізації навчального простору китайських студентів необхідно враховувати зазначену особливість.

Загалом наявна модель музичної освіти в Китаї залишається доволі закритою, дисципліни підготовки викладача вокалу схожі на підготовку вокаліста-виконавця, відчувається великий дефіцит педагогічних дисциплін, програма більше орієнтована на теоретичні дисципліни, методики викладання вокалу носять здебільшого теоретичний характер тощо.

Відтак, вступаючи до українських вищих навчальних закладів музично-педагогічного спрямування, варто врахувати особливості попередньої підготовки та, у першу чергу, звернути увагу на адаптацію китайських студентів до навчання у педагогічних університетах.

Адаптація студентів до умов навчання в вишах має свою специфіку. Основною складовою проблеми адаптації ми вважаємо подолання адаптації в навчальному процесі, тобто зміну відношення до навчального процесу, входження у нове освітнє та соціально-культурне середовище навчального закладу, у нашому дослідженні, – у середовище педагогічного університету за спеціальністю "Музичне мистецтво". Суб'єктами адаптації в навчальному процесі стануть студенти з різним рівнем загальних і музичних здібностей. Успішність у навчанні може бути не тільки показником загальної обдарованості або високої працездатності, але й показником адаптованості.

Як зазначає А. Першина процес адаптації – це, перш за все активність самого *суб'єкта діяльності* (курсив наш – Яо Ямін), в нашому випадку студента, яка передбачає самостійну постановку завдань і пошуку власних шляхів для їх вирішення. Цей процес вимагає аналізу своїх дій і вчинків, характерних особливостей взаємодії з іншими *суб'єктами* (курсив наш – Яо Ямін), і новим середовищем. На думку автора адаптація – це взаємодія людини з оточенням, з іншою людиною. Адаптація студента до навчання у вищому навчальному закладі – це процес складний і довготривалий, адже відбувається протягом всього перебування студента у стінах ВНЗ [7, с. 127].

Розкриваючи авторські підходи до розуміння сутності адаптації іноземних студентів до навчання в українських вишах Сін Чжефу стверджує, що адаптація визначається певними факторами, до яких належать:

- соціально-психологічні (вибір навчального закладу, мотивованість до навчання, здібності та внутрішні можливості, наявність попереднього досвіду, навичок);
- психолого-педагогічні (загальна підготовленість до професійного навчання, що передбачає достатній рівень навчальної компетентності та цілісність образу майбутньої професії; суб'єктна позиція студентів у навчальній діяльності й орієнтація на особистісно-професійний саморозвиток; характер спрямованості та рівень професійної діяльності викладача, його здібності до навчання студентів;
- індивідуально-особистісні (рівень освіти, мовної та мовленнєвої підготовки, мотивованість на здобуття освіти, комунікабельність, наявність знайомих та друзів у новій країні, власна аксіосфера, її співвідношення із загальнолюдськими цінностями тощо) [8, с. 608].

Досліджуючи види адаптації іноземних студентів до умов навчання Т. Кияшук та А. Кияшук стверджують, що педагогічний аспект адаптації виявляється в особливостях пристосування індивідів до нової педагогічної системи, іншої системи навчання, багатонаціональному складу груп, необхідності засвоєння великого потоку інформації нерідною мовою, формуванню нових якісних знань та умінь. Особливу увагу звертаємо на думку авторів, що у процесі адаптації йде процес входження людини в навчальне середовище і засвоєння її норм, вимог, цінностей. Цей аспект передбачає необхідність пошуку такого змісту, форм, методів навчально-виховної роботи, за допомогою яких вузівські колективи могли б усунути або пом'якшити наслідки дезадаптації, прискорюючи процес соціопедагогічної адаптації на новому рівні [4, с. 27].

Варто наголосити, що процес адаптації китайських студентів в українських вищих навчальних закладах мистецького (музично-педагогічного) спрямування відбувається на різних рівнях і містить психологічну, соціальну, культурну, кліматичну, фізіологічну адаптацію, які, у свою чергу, тісно взаємопов'язані з психічними, емоційними, інтелектуальними і фізичними навантаженнями. Показниками адаптованості китайських студентів виступають гарне самопочуття і моральний комфорт, позитивні емоції у стосунках з оточуючими, а також можливості ефективного досягнення педагогічних цілей у процесі навчання. Основною проблемою успішної адаптації китайських студентів у навчальний процес є протиріччя між рівнем готовності (комунікативної компетенції) китайських студентів до сприйняття навчальної інформації і вимогами вищої школи. Вважаємо, що модель адаптації китайських студентів до навчально-професійної діяльності взагалом та самоорганізації навчального простору у вищому навчальному закладі повинна складатися з наступних компонентів:

- 1) мотиваційний компонент, який передбачає прагнення до самостійності, виявлення стійкого інтересу до фахової галузі і бажання в повному обсязі опанувати спеціальність;
- 2) когнітивний компонент, який передбачає розуміння взаємозв'язків між навчанням та майбутньою професійною музично-педагогічною діяльністю, знання змісту і структури фахової підготовки;
- 3) операціональний компонент – володіння лінгвістичним апаратом для засвоєння професійно значущої інформації, володіння вміннями і навичками самоорганізації навчального простору;
- 4) емоційно-вольовий компонент – впевненість у своїх силах і можливостях, прагнення подолати труднощі на шляху до досягнення мети, високий рівень самоорганізації, задоволення від самостійного опанування професійно значущої інформації та оволодіння відповідними вміннями і навичками;
- 5) інформаційний компонент – мовленнєва, прагматична і предметна компетентність.

Доцільність осмислення специфіки самоорганізації навчального простору китайських студентів в період адаптації до навчання в українських вищих школах обумовлена необхідністю підвищення

успішності в навчальній і професійній діяльності майбутніх спеціалістів. Студент, який володіє уміннями самоорганізації спроможний самостійно організовувати, упорядковувати, регулювати, контролювати і оцінювати власну діяльність, а також уміє самостійно опановувати знання з різних джерел та використовувати їх в практичній діяльності, користуватися різними музичними вміннями (в залежності від поставлених завдань або в залежності від художнього вокального образу), а способи його діяльності індивідуалізовані у відповідності до його особистісних якостей.

Для студентів, які вміють самоорганізувати свій навчальний простір, характерні багатогранність інтересів, свідомою робота над відпрацюванням необхідних для професійної діяльності вокальних навичок, вони відрізняються наполегливістю у досягненні мети. Вони на високому рівні здійснюють керування своїми психічними процесами: уміють тривалий час зосереджувати свою увагу в процесі роботи, використовують раціональні прийоми запам'ятовування навчальної інформації та вокально-фізіологічних відчуттів, виявляють мисленнєву активність тощо.

Особливостями навчання китайських студентів в українських вишах мають стати: значне зростання самостійної роботи студента та зниження щоденного контролю за виконанням поставлених завдань, а також зменшення навчальних (аудиторних) годин на вивчення навчальних дисциплін.

Проблема формування умінь самоорганізації навчального простору китайських студентів у період адаптації до навчання в українських вишах пов'язана з низьким рівнем у китайських студентів грамотно, раціонально організувати свою навчально-музичну діяльність.

На основі визначених понять самоорганізації навчального простору, його структури, а також на основі аналізу системи вищої професійної музично-педагогічної освіти в Китаї та особливостей адаптації китайських студентів до навчання в українських вишах можна сформулювати специфіку самоорганізації навчального простору китайських студентів, яка передбачає комплекс особистісних дій, заснованих на знаннях особливостей організаційної діяльності, що виявляються через саморегуляцію. Відтак, варто звернути увагу, що увесь окреслений комплекс відображає сукупність умінь самоорганізації навчального простору китайських студентів.

Система умінь самоорганізації навчального простору китайських студентів, які у процесі професійної музично-педагогічної підготовки трансформуються в параметри майбутньої професійної діяльності, це:

1) організаційні уміння (уміння організації і управління своєю діяльністю): планування своєї діяльності; орієнтування у часі; контроль за своєю діяльністю; адекватне оцінювання результатів своєї діяльності;

2) інформаційні уміння (уміння самостійного набуття і використання знань з різних джерел для вирішення подальших практичних завдань): робота з навчальною, науковою і методичною літературою, з літературними і музичними текстами;

3) інтелектуальні уміння (уміння, пов'язані з удосконаленням способів мисленнєвої діяльності): уміння аналізу і синтезу; уміння виділяти головне; уміння порівнювати і уміння узагальнювати та класифікувати;

4) вокально-виконавські та вокально-педагогічні уміння (уміння самостійної роботи над вокальним твором для подальшого високохудожнього виконання та уміння виявляти зв'язки між якістю співацького звука і технікою звукоутворення): звукоутворення, співацьке дихання, артикуляція, дикція, емоційна виразність, вокально-слуховий самоконтроль.

Сутність умінь самоорганізації навчального простору китайських студентів полягає в умінні студента без систематичного зовнішнього контролю, без допомоги і стимулювання з боку викладача, самостійно, максимально використовуючи свої індивідуальні можливості, організувати і здійснювати свою діяльність щодо реалізації поставлених цілей.

Висновки. Аналіз наукової літератури, власне теоретичне дослідження та практичний досвід дає нам підстави визначити, що специфіки адаптації стосовно самоорганізації навчального простору китайських студентів у педагогічних університетах України, які опановують вокальне мистецтво, полягає в: усвідомленні роботи щодо організацією своєї діяльності, плануванні цієї діяльності; раціональному використанні свого часу на навчання; самостійному набутті і застосуванні знань для вирішення практичних завдань; удосконаленні способів своєї мисленнєвої діяльності; контролю і оцінювання своєї методичної обізнаності з урахуванням попередньої музично-педагогічної підготовки та етнопсихологічних особливостей кожного майбутнього викладача-музиканта.

Використані джерела

1. Гуо Цяньшэнь. 60 лет истории художественного образования: Монография. Цаньша, 2009. 87 с.
2. Ду Сьвэй. Формирование певческих умений у вокалистов высших учебных заведениях КНР: дис. ... канд. пед. наук. Москва, 2008. 215 с.

3. Цюн Е. Тенденции развития вокального образования в высших педагогических учебных заведениях Китая. *Педагогика и психология: актуальные вопросы теории и практики*: материалы VII Междунар. науч.-практ. конф. (Чебоксары, 3 июля 2016 г.). Чебоксары. 2016. № 2 (7). С. 23–25.
4. Кияшук Т.В. Кияшук А.А. Виды адаптации иностранных студентов к условиям обучения и проживания в России *Вестн. РУДН. Серия: Психология и педагогика*. 2010. №1. С. 25–30.
5. Кошелева Е.Ю. Пак И.Я., Чернобыльски Э. Этнопсихологические особенности модели обучения китайских студентов *Современные проблемы науки и образования*. 2013. № 2. URL: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=8695>.
6. Медведкин С.А. Особенности преподавания математики для иностранных студентов международного факультета *Актуальные проблемы обучения иностранных студентов в современных условиях*: Тезисы Всеукраинской научно-практической конференции ДонНУ (6 сентября 2013 г.). Донецк. 2013. С. 40–41.
7. Першина А.В. Психологічні чинники адаптації студентів до навчання у ВНЗ *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. Вип. 5: зб. наук. праць. Київ. 2011. С. 124–135.
8. Сін Чжефу Адаптація іноземних студентів до навчання у вищих закладах України. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 30. С. 606–611.
9. Сяо Ин Цун Исследование настоящего положения и реформирования высшего педагогического музыкального образования. *Вестник Наньчанского педагогического университета*. 2013. Т. 28. С. 63–65.
10. Юй Чжэнминь. Сравнительное исследование учителей музыки в Китае и России. Пекин., 2010. 162 с. (на китайском языке).

Guralnyk N., Yao Yaming

PECULIARITY SELF-ORGANIZATION CHINE MASTER'S DEGREE MUSIC TEACHING SPACE IN THE UKRAINE PEDAGOGIC UNIVERSITY

The article reveals the problem of existing peculiarities of self-organization of the musical learning space of Chinese masters in the pedagogical universities of Ukraine in connection with their various philosophical views, as well as the attractiveness of the richness of the scientific-methodological traditions of musical training in the pedagogical education institutions of Ukraine, which are accepted for training by Chinese students. The specificity of the education system in China has directly affected getting education and self-organization of the musical learning space by the Chinese masters in Ukraine. It explains the need for foreign students to adapt to the training system in Ukraine, which actualizes the problem under consideration.

The study takes into account the fact that education in China is based on the Confucian principles of a collectivist society, it reflects: high value of education for society; the belief that perseverance can compensate for the lack of abilities; attitude to the teacher as an example for imitation and a carrier of unquestionable knowledge; diligence in learning, which is perceived as a moral duty of the student in relation to himself and society. The features of the educational system of China consist in the fact that it is narrowly aimed at test preparation for entrance examinations to higher education institutions. In these conditions, the school is perceived as such, which should give ready knowledge and schemes; and the teacher must decide for the student what is important to him and what is not; knowledge is obtained by memorizing, without analysis; schoolchildren are accustomed to not show personal initiative.

These features differ from the principles of education in the pedagogical universities of Ukraine, where the masters are offered greater freedom in obtaining knowledge and self-organization of the learning space. In addition, the increase in the number of student youth in higher school leads to the need to apply the collective, interactive teaching methods, directs the students to use the personal learning resource, independent work, to find ways to self-organize their learning space.

It should be stressed that during training masters in vocal performance at the universities of Ukraine the methodology differs by combining theory with practice. There are common positions of vocal training in China and Ukraine, which relate to the history of the vocal schools formation; those that are associated with the solution of many important issues for vocal art (formation of the singing voice, formation of vocal technique as the basis of highly artistic performance of the musical work, etc.). The peculiarities of mentality and spiritual values of the national cultures require, in conditions of adaptation in the pedagogical universities of Ukraine, realization by each Chinese master of his/her own capabilities in the process of self-organization of his/her musical learning space, including space for vocal self-improvement.

Key words: *self-organization, Chinese master's degree music teaching space, singing teaching.*

Стаття надійшла до редакції 16.03.2018 р.